

Μακεδονικά

Τόμ. 9 (1969)

Ένα φερμάνι για την ανέργεση της πρώτης εκκλησίας των Γενιτσών

Βασίλης Δημητριάδης

doi: [10.12681/makedonika.1050](https://doi.org/10.12681/makedonika.1050)

Copyright © 2015, Βασίλης Δημητριάδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δημητριάδης Β. (1969). Ένα φερμάνι για την ανέργεση της πρώτης εκκλησίας των Γενιτσών. *Μακεδονικά*, 9, 324–336. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1050>

ΕΝΑ ΦΙΡΜΑΝΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΓΕΝΙΤΣΩΝ

Ἀπὸ τὶς λιγότερο γνωστὲς πόλεις τῆς Μακεδονίας εἶναι καὶ τὰ κοντινὰ στὴ Θεσσαλονίκη Γενιτσά. Πολὺ νωρὶς, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγώνα, ἡ σλαβικὴ προπαγάνδα προσπάθησε νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὸ γεγονός ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς πόλης χρησιμοποιοῦσαν τὸ τοπικὸ σλαβικὸ ἰδίωμα γιὰ νὰ χαρακτηρίσουν τὴν πόλιν «σλαβομακεδονικὴ» καὶ νὰ πείσουν, τόσο τοὺς ξένους ὅσο καὶ τοὺς κατοίκους ἀκόμη, ὅτι ἦταν Σλάβοι. Ἡ προστασία ποῦ ἡ γειτονικὴ ὁμώνυμη λίμνη προσέφερε, τοὺς ἔδινε, ὅπως εἶναι γνωστὸ, τὴ δυνατότητα νὰ χρησιμοποιοῦν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πειθῶ, τὰ σχολεῖα καὶ τὰ χρηματικὰ βοηθήματα καὶ ἄλλα μέσα πρὸ «σκληρῶ». Πολλοὶ κάτοικοι καὶ πρόκριτοι βρῆκαν τὸ θάνατο, γιατί ἀρνοῦνταν νὰ προσχωρήσουν στὶς τάξεις τῶν Βουλγάρων¹, κι ἄλλοι ζοῦσαν μὲ τὸ διαρκῆ φόβο τῆς δολοφονίας.

Μιά ἀκόμη ἀπόδειξι τῆς ἐλληνικότητος τῶν κατοίκων τῆς πόλης αὐτῆς εἶναι καὶ ἓνα φερμάνι ποῦ σώζεται στὰ χέρια τῆς οἰκογενείας Κ. Μπόσκου². Τὸ φερμάνι αὐτό, ποῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1858, εἶναι ἡ ἄδεια ποῦ ὁ σουλτάνος Ἀβδούλ-Μετζιτ παραχωρεῖ στοὺς Ἑλλήνες κατοίκους τῶν Γενιτσῶν νὰ κτίσουν ἐκκλησία. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀνέγερση τῆς ἐκκλησίας ποῦ εἶναι ἀφιερωμένη στὴν ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ χρησίμευε ὡς μητροπολιτικὸς ναὸς κατὰ τὸ διάστημα ποῦ ὁ Μητροπολίτης Ἐδέσης παρέμενε στὰ Γενιτσά, τὴ δευτέρη πόλιν τῆς περιφερείας του.

Τὸ φερμάνι αὐτὸ πληροφορεῖ τὸ βαλὴ τῆς Θεσσαλονίκης, στὴ δικαιοδοσία τοῦ ὁποῖου ὑπαγόταν καὶ ἡ περιφέρεια (καζάς) τῶν Γενιτσῶν, καθὼς καὶ τὶς τουρκικὲς ἀρχὲς καὶ τοὺς πρόκριτους τῆς πόλης, ὅτι οἱ Ἑλλήνες (Ροῦμι) κάτοικοι τῆς συνοικίας τῶν Γενιτσῶν ποῦ ὀνομαζόταν «Βαρὸς»³ ζήτησαν μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Ἑλληνος Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ τοὺς παραχωρηθῆ ἡ ἄδεια νὰ κτίσουν μιὰ ἐκκλησία. Ὁ σουλτάνος παραχωρεῖ τὴν ἄδεια, γιατί στὴν πόλιν δὲν ὑπῆρχε ἐκκλησία ἄλλη, καὶ κα-

1. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πρόκριτους ποῦ ἔπεσαν ἀπὸ τοὺς πρῶτους εἶναι καὶ ὁ Χρήστος Χατζηδημητρίου, ποῦ δολοφονήθηκε στίς 17 Ἰουλίου τοῦ 1905. Νεκρολογία τοῦ ἔγραψε στίς ἑφημερίδες τῆς Θεσσαλονίκης τῆς 21 Ἰουλίου τοῦ ἴδιου χρόνου ὁ συγγενὴς του καθηγητῆς Γεώργιος Χατζηκυριακοῦ.

2. Τὸ φερμάνι αὐτὸ ἔθεσε στὴ διάθεσή μου ὁ Δήμαρχος τῶν Γενιτσῶν κ. Ἀθ. Κουδούνας, τὸν ὁποῖον εὐχαριστῶ θερμὰ γι' αὐτό, καθὼς καὶ γιὰ τὶς πολύτιμες πληροφορίες ποῦ μοῦ ἔδωσε γιὰ τὴ μικρὴ αὐτὴ μελέτη.

3. Τὴν ὀνομασία αὐτὴ ἔδιδαν οἱ Τούρκοι στίς συνοικίες οἱ ὁποῖες ἦταν κτισμένες ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῶν πόλεων. Σ' αὐτές, συνήθως, κατοικοῦσαν Χριστιανοί.

θορίζει με ποιούς ὄρους πρέπει νά ἀνεγερθῆ αὐτή. Καθορίζονται ἐπίσης οἱ ἀκριβεῖς διαστάσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ διευκρινίζεται ὅτι αὐτὴ πρέπει νά οἰκοδομηθῆ σὲ οἰκόπεδο ποῦ πραγματικά ἀνήκει στοὺς «μνημονευθέντας ὑπηκόους καὶ νά μὴν ἔχουν τμήματά του καὶ ἄλλες ἐθνότητες». Ἡ ἀνέγερσή της δὲ θά ἔπρεπε νά βλάβη ἢ νά προκαλῆ κίνδυνο σὲ κανέναν. Τέλος τὸ φιρμάνι κλείνει μὲ τὴ συνηθισμένη στὰ ἔγγραφα τοῦ εἴδους αὐτοῦ σύσταση τοῦ σουλτάνου πρὸς τὶς ἀρχές, νά μὴν ἐμποδίσουν τὴν κατασκευὴ τῆς ἐκκλησίας κατὰ κανένα τρόπο καὶ νά μὴ προσπαθήσουν νά χρηματισθοῦν ἀπὸ τὴν ὑπόθεσι αὐτή.

Τὸ φιρμάνι εἶναι πρωτότυπο (εἰκ. 1-2). Εἶναι γραμμένο μὲ μαύρη μελάνη, σὲ χαρτί διαστάσεων 0,54×0,77μ. Διατηρεῖται σὲ ἀρκετὰ καλὴ κατάσταση. Σὲ μερικά σημεῖα ποῦ διπλώνει εἶναι φαγωμένο. Ἔχει ἀποκοπῆ τὸ ἄγραφο τμήμα πάνω ἀπὸ τὸν τουγρά. Στὴν πίσω ἐπιφάνεια ἔχει τὴν ἐξῆς σημεῖωση: «Φερμάνι τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Βαρὸς ἐνορία ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς κοινότητος». Μὲ ἄλλη γραφὴ συμπληρώνεται: «ἐπ' ὄνοματι τῆς κοιμῆσεως τῆς Θεοτόκου». Τρίτο χέρι δίνει λαθασμένη τὴ χρονολογία τοῦ ἐγγράφου: «1272. χίλια διακόσια ἐβδομήκοντα δύο ἡτοί 1856». Ἔχει ἀκόμη τὶς συνήθεις ἐπικυρώσεις τῶν ὑπαλλήλων ποῦ ἐξέδωσαν τὸ ἔγγραφο καὶ τουρκικά, μὲ ἀραβικά ψηφία, πρὸς ποιούς ἀπευθύνεται¹.

Ἡ μετάφρασι τοῦ φερμανίου ἔχει ὡς ἐξῆς :

Ἄβδουλμετζιτ γιὸς τοῦ Μαχμουτ-Χάν,
πάντοτε νικητῆς.

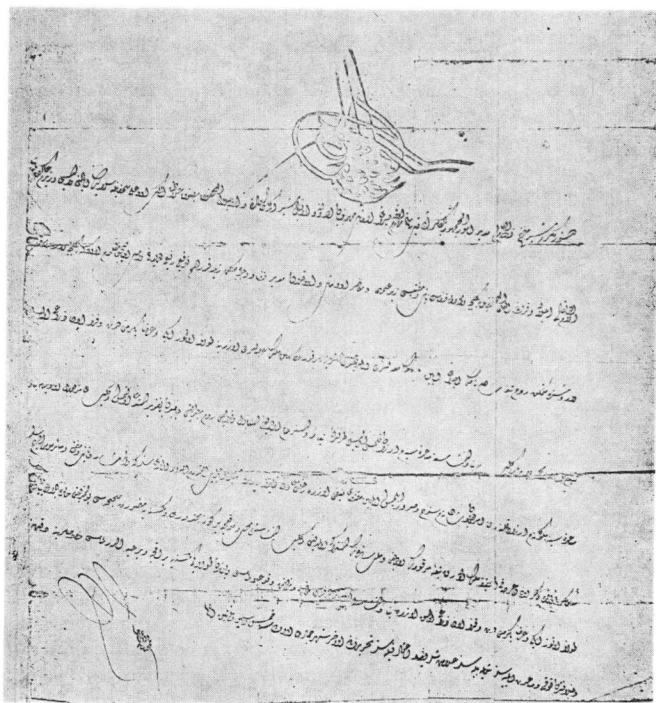
Ὁ ἐξοχώτατος βεζίρης, ὁ ἐκλαμπρότατος στρατηγός, ὁ ρυθμιστῆς τοῦ κόσμου, ποῦ μὲ δξεία κρίσι διευθύνει τὶς ὑποθέσεις τοῦ κοινοῦ, ποῦ διεκπεραιώνει μὲ ὀρθὴ γνώμη τὰ σπουδαῖα κοινὰ ζητήματα, ποῦ θέτει τὴ βάση τοῦ κράτους καὶ τῆς εὐημερίας, ποῦ στερεώνει τοὺς στύλους τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δόξας, ποῦ ὁ ὕψιστος βασιλιάς τὸν περιστοιχίζει μὲ ποικίλες εὐνοίες, ὁ βεζίρης μου Ἄκιφ πασάς, βαλῆς τοῦ ἐγιαλετίου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ἐξαρτημάτων της, εἶθε ὁ Θεὸς νά τὸν τιμᾷ αἰώνια, καὶ τὰ πρότυπα τῶν δξυτερκῶν οὐλεμάδων, ὁ ναίτη² καὶ ὁ μουφτῆς³ τοῦ καζᾶ τῶν Γενιτσῶν, εἶθε

1. Selânik valisi hazretlerine ve Yenice-i Vardar na' ib ve muftisine ve sa' ire: «Πρὸς τὸν ἐξοχώτατο διοικητὴ (βαλῆ) τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ βοηθὸ τοῦ ἱεροδίκη (naib) καὶ τὸν μουφτῆ τῶν Γενιτσῶν καὶ λοιπούς».

2. Na'ib. Ὁ ἀντικαταστάτης ἢ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἱεροδικαστῆ (Kadi), ποῦ εἶχε τὴν ἔδρα του σὲ μεγαλύτερη πόλη. Παλαιότερα τὰ Γενιτσᾶ ἦταν ἔδρα καθῆ (βλ. Evliya Çelebi, Seyahatname, τόμ. 8ος, σελ. 170).

3. Mufti. Συνήθως ὁ ἱεροδίκης (Kadi), προτοῦ ἐκδῶσι μιὰ δικαστικὴ ἀπόφασι, ζητοῦσε τὴ γνώμη τοῦ μουφτῆ, γιὰ τὸ τί ἔπρεπε νά γίνη σύμφωνα μὲ τὸ Κοράνι. Αὐτοῦ ἀπαντοῦσε ἐκδίδοντας ἕναν fetâ.

ή σοφία τους να αυξάνεται, και το καύχημα των ομοίων τους και των Ίσων τους, ό διευθυντής του καζᾱ (müdür)¹ και οι ευγενείς (ayan) του τόπου, είθε ή δύναμή τους να αυξάνεται!

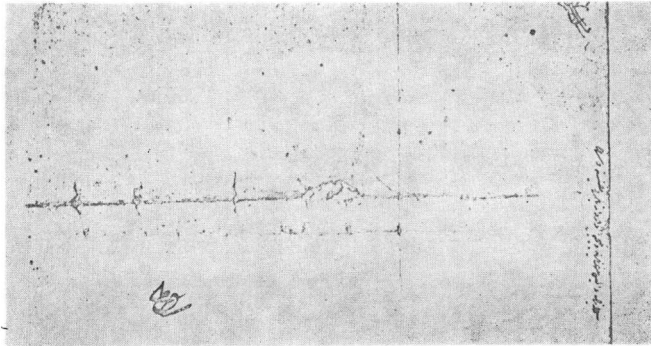

Εικ. 1. Τό πρωτότυπο του φερμανίου.

Με την άφιξη τής παρουσίας αυτοκρατορικής μου διαταγής ως γίνη γνωστό ότι υπεβλήθη αίτηση με επίσημο έγγραφο εκ μέρους του Έλληνοσ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως και των εξαρτημάτων της, ότι επειδή οι Έλληνες αυτοκρατορικοί μου υπήκοοι που διαμένουν στη συνοικία «Βαρός» τής κομποπόλεως των Γενιτσών δέν έχουν ιερά για τήν εκτέλεση των ιερο-

1. Müdür. Σύμφωνα με τό Νομοθετικό Διάταγμα (nizamname) του 1292 (1876) τή διοίκηση του κάθε καζᾱ αποτελούσαν ένας müdür και τέσσερις αίρετοι πρόκριτοι ('aza). (Λεπτομέρειες βλ. στο άρθρο Nahıye του Μ. T a y y i b G ö k b i l g i n, Islam Ansiklopedisi).

τελεστιῶν τους, ἵκετεύουν καὶ ἐκλιπαροῦν νὰ τοὺς παραχωρηθῆ ἡ ὕψηλὴ μου ἄδεια νὰ χτίσουν καὶ νὰ οἰκοδομήσουν μιὰ ἐκκλησία...¹ νωοστί...¹ ἐπάνω σὲ ἰδιόκτητα οἰκόπεδά τους, ποὺ βρίσκονται στὸ παραπάνω χωριό, μήκους τριάντα δύο πήχεων, πλάτους εἴκοσι τεσσάρων καὶ ὕψους δέκα. Παρέχοντας τὴν ὕψηλὴ καὶ αὐτοκρατορικὴ μου ἄδεια γιὰ τὴν ανέγερση καὶ κατασκευὴ

Εἰκ. 2. Οἱ σημειώσεις στὴν πίσω ὄψη τοῦ φερμανίου.

κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸ τῆς ἐκκλησίας ποὺ ἀναφέρθηκε, ἐξεδόθη αὐτοκρατορικὴ μου διαταγὴ καὶ ἀπεστάλη αὐτὴ ἡ σεβαστὴ, λαμπρὴ μου διαταγὴ ἀπὸ τὸ αὐτοκρατορικὸ μου Ντιβάνι, ἡ ὁποία περιέχει τὴν ἄδεια σύμφωνα μετὰ τὰς αὐτοκρατορικὰς μου ἀπαιτήσεις. Ἐσεῖς ποὺ εἶστε ὁ βαλῆς ποὺ ἀναφέρθηκε καὶ ὁ ναῖπης καὶ ὁ μουφτῆς ποὺ μνημονεύθηκαν, καθὼς σὰς γίνεται γνωστό, προσέξτε στὰ ζητήματα : νὰ μὴν ἐμποδίσῃ καὶ νὰ μὴν προβάλλῃ ἀντίσταση ὁποιοσδήποτε στὴν οἰκοδόμησιν καὶ τὴν κατασκευὴ ὅπως παραπάνω διευκρινίσθηκε ἐκκλησίας μήκους τριάντα δύο πήχεων, πλάτους εἴκοσι τεσσάρων καὶ ὕψους δέκα, μετὰ τὸν ὅρον τὸ οἰκόπεδο ποὺ ἀναφέρθηκε νὰ εἶναι τελείως κυριότητος καὶ νὰ ἀνήκῃ στοὺς μνημονευθέντας ὑπηκόους καὶ νὰ μὴν ἔχουν τμήματά του καὶ ἄλλες ἐθνότητες, νὰ κτισθῆ ἡ ἐκκλησία στὸ νόμιμο καὶ πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ καθορισμένον τόπον, νὰ μὴν προκαλῆ κανένα κίνδυνον καὶ νὰ μὴ βλάβη ἀπολύτως κανένα· καὶ νὰ μὴ ληφθῆ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἀπὸ κανένα οὔτε ἓνα ἄσπρο ἢ ἓνας κόκκος. Νὰ ἐμποδίζετε καὶ νὰ ἀποφεύγετε κάθε τι ἀντίθετον. Ἔτσι νὰ γνωρίζετε καὶ νὰ ὑπακούετε στὸ ἱερό μου σύμβολον. Γράφτηκε στὰ τέλη τοῦ ἱεροῦ Τζεμάζι οὐλ Ἐββέλ τοῦ ἔτους 1275².

Στὴν ἔδρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

1. Τὸ κείμενον κατεστραμμένο.

2. 26 Δεκεμβρίου 1858 - 6 Ἰανουαρίου 1859.

*Η μεταγραφή του με άραβικούς χαρακτήρες έχει ως εξής :

عبدالمجيد بن محمود خان
المستور دانا

I دستور مكرم مدير مخدم نظام العالم مدير امور اجسور
ملفكر النائب مقيم مهام الامام بالرائي النائب مهيبد
بمجان الدولة و الاعمال منيف ارکان السعادة و الاحلال
المحققون بصنوف عوارض الملك الاعلى مطحايله سلايك
ايالتي وانسى وزيرم غاكت باشا

2 ادام الله تعالى اجلاله و تدوة العلاء المحققين
بكيجه و اردار قضاى نائب و مقيس زبد علمها و
مفاخر الامائل و الاقران مدير خدا و بوجه مملكة زبد
قدرهم توفيق رفيع هيايون واصل اوليجى معلوم اولاك
بكيجه و اردار قيسى

3 واروشده متكى روم نمده شاهانه اجراى آيين ايده جان
معدلوى اولدميغدن قريه مرقومده كلن ملك غرضلوى
اوزريه اول اوتوز ايكي و عرسا بكري دوت و قدا اون
ذراع اولور

4 . مجددا بر باب كليسا بنا و انشاسته مساعده
سنتم ارزان تنصير اشاليسى طرفدن نياز و استرحام
اولنديقى استابول و تواعير روم بتريشى جانمندن با
تفخير استعظا اولمى و گنسان مزبور اولوجيله بنا و
انشاسته

5 مساعده سنه ملوكانه ارزان قشور امر هيايون شاهانم
سوخ و صدور ايلمن اولمىن متقاي مجعى اوزره رحمتى
حاور دنيان هيايونندن اشو ابو جليل الغنوم استدار
اولندى سزكه والى سار و نائب و مخي و سائر موسى
الهم سز معلومك اولدقده ذكر اولتان عرسه فى الحديثه

6 ملك اولغوى تيمده مرتومده اولنديقى و ملت ساكوت
اشتراكى اولنديقى و گنسان انشاسته محل و موقعه بر
كوته محزون و كستبه مشورت سنجيدسى بولنديقى خالده
بالاده بيان اولنديقى وجيله

7 طول اوتوز ايكي و عرسا بكري دوت و قدا اون زراع
اولمز اوزره بنا و انشاسته شهر طرفدن مطاعت و
مخالفت و توفيق ماسى و بوندن طولى كستبه بر احد و
بر حبه الدرلماسى خصوصيلريه دوت

8 و خلدندن توف و مطاعت ايلمنىز تيميله بيلمىز علامت
شريفه اعتنا قيمىز تحريرا فى اواخر شهر جمادى الاول
سنه خمس و سيميسى و مائتين و الف
مقام مستخدمه

Το έγγραφο παρουσιάζει αρκετά ενδιαφέροντα σημεία. Και πρώτα αξιόπρσπεκτο είναι ότι σε μιὰ μεγάλη κωμόπολη, ὅπως τὰ Γενιτσά, με ἀρκετές χιλιάδες χριστιανικό πληθυσμό, πού κατοικοῦσε σε πέντε συνοικίες¹, δέν ὑπάρχει ἐκκλησία ὡς τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰώνα. Ἡ ἔλλειψη αὐτή δέν εἶναι τυχαία.

Πολύ πρὶν ἀπό τήν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης εἶχαν ἐγκατασταθῆ στὰ Γενιτσά και στήν περιοχή τους οἱ γαζήδες, οἱ προπομποὶ τῶν τακτικῶν στρατευμάτων τῶν Ὄθωμανῶν σουλτάνων. Ἀρχηγὸς αὐτῶν τῶν ἀγωνιστῶν τῆς πίστεως» στήν περιοχή αὐτή ἦταν ὁ περίφημος Γαζή Ἐβρενὸς μπέης, ἕνας ἀπὸ τοὺς πιδ δραστήριους στρατηγούς τοῦ σουλτάνου Μουράτ Α' (1362-1389). Οἱ ἀπόγονοι του, μαζί με τίς οἰκογένειες Μιχάλογλου, Τουραζάν και Μαλκότσογλου, ἀποτελοῦσαν τοὺς πατροπαράδοτους ἀρχηγούς τῶν γαζήδων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτοὶ τοὺς ὀδηγοῦσαν στίς καταστρεπτικὲς ἐπιδρομές, πού τακτικά ἐπιχειροῦσαν στίς χῶρες τῶν «ἀπίστων» με σκοπὸ τῆ λαφυραγωγία και τῆ σύλληψη αἰχμαλώτων. Στὸν Γαζή Ἐβρενὸς μπέη, στὸν ὀποῖο ἡ τουρκικὴ παράδοση ἀποδίδει τήν κατὰκτηση σχεδὸν κάθε σημαντικῆς πόλης τῆς Μακεδονίας, ὁ σουλτάνος εἶχε παραχωρήσει γιὰ ἀνταμοιβή τῶν ὑπηρεσιῶν του πολλὲς ἐκτάσεις σε διάφορα σημεία τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ μεγαλύτερη ἀπ' αὐτὲς ἦταν ἡ περιοχή κοντὰ στίς ἐκβολὲς τοῦ Ἀξιῶ, ὀπου ὑπῆρχε σημαντικὸς ἀριθμὸς χωριῶν². Τίς ἐκτάσεις αὐτὲς ὁ Γαζή Ἐβρενὸς και οἱ γιοὶ του φρόντισαν νὰ τίς κάνουν βακούφια, ἀφιερῶματα δηλαδὴ σε κάποιο ἀγαθοεργὸ σκοπὸ, και νὰ καθορίσουν στὸ ἀφιερῶτήριο ἐγγραφο ὅτι «διαχειριστῆς» (mütevelli) τῶν βακουφίων αὐτῶν θὰ ἦταν πάντοτε κάποιος ἀπόγονός τους. Με τὸν τρόπο αὐτὸ ἐξασφάλιζαν ὀχι μόνο τήν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ κάθε φορολογία, ἀλλὰ και τήν παραμονὴ τῶν κτημάτων στὰ χέρια τῆς οἰκογενείας ἀποκλείοντας τήν πιθανὴ κατὰσχεσή τους ἀπὸ τὸ σουλτάνο, πράγμα πού δέν ἦταν σπάνιο.

Τὰ εἰσοδήματα τῶν βακουφίων αὐτῶν ξοδεῦονταν γιὰ τῆ συντήρηση τῶν τζαμιῶν, τῶν σχολείων, τῶν λουτρῶν, τῶν πτωχοκομείων και τῶν ἄλλων φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων πού ὁ Γαζή Ἐβρενὸς και οἱ ἀπόγονοὶ του ἔχτισαν στὰ Γενιτσά. Ἐκεῖ βρίσκονταν και οἱ τάφοι τοῦ γενάρχη και τῶν ἀπογόνων του, πού σῶζονταν γιὰ ἀρκετὰ χρόνια και μετὰ τήν ἀπελευθέρωση τῆς πόλης τὸ 1912 ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ στρατὸ. Ἡ πόλη λοιπὸν ἀποτελοῦσε ἱερὸ χῶρο, καθὼς εἶχε καταστή τὸ λατρευτικὸ και φυλετικὸ κέντρο τῶν Γιουρούκων γαζήδων, πού ὁ Γαζή Ἐβρενὸς μπέης εἶχε φέρει μαζί του, κυρίως ἀπὸ τὸ

1. Οἱ συνοικίες αὐτὲς ὀνομάζονταν Πορόι, Μπουτσάβα, Τζουμρά (σημερινὴ Ἀγ. Κων/νου), Βαρός (Μητροπόλεως ἢ Συντριβανίου) και Κάτω μαχαλάς (Zir mahale).

2. Κατὰ τὸν Félix Beaujour, *Tableau du commerce de la Grèce*, Paris 1800, τ. 1. σ. 113, τὰ χωριά αὐτὰ ἦταν 96.

Σαρουχάν, και είχε εγκαταστήσει σε διάφορα μέρη της Μακεδονίας¹.

Αυτοί οι ενlâd-i fatihan (ἀπόγονοι των κατακτητών), που έφεραν τον τίτλο αυτό με υπερηφάνεια και αποτελούσαν ιδιαίτερη τάξη μέσα στην ὀθωμανική αυτοκρατορία², με κανέναν τρόπο δὲν μπορούσαν ν' ἀνεχθούν τὴν ὑπαρξὴ ἱεροῦ τῶν «ἀπίστων» στὸν ἴδιο χῶρο, ὅπου βρισκόταν θαμμένος ὁ ζακουσμένος ἀρχηγός τους³. Οἱ Χριστιανοὶ λοιπὸν κάτοικοι τῶν Γενιτσῶν, γιὰ νὰ ἐκκλησιάζονται καὶ νὰ ἐκτελοῦν τὰ θρησκευτικὰ τους καθήκοντα ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στὸ κοντινὸ χωριὸ Πηλορήγι (σημερινὸ Πενταπλάτανο). Κι αὐτὴ ὁμως βρισκόταν μέσα σὲ μιὰ χαράδρα, γιὰ νὰ μὴν προκαλῆ ἡ θέα τῆς τὴν ἱερῆ ἀγανάκτηση τοῦ περαστικοῦ φανατικοῦ Μουσουλμάνου.

Στὰ μέσα ὁμως τοῦ 19ου αἰῶνα ἡ κατάσταση εἶχε ἀλλάξει σημαντικά. Οἱ ἐπανελημμένες ἤττες τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ κατὰ τοὺς προηγούμενους αἰῶνες καὶ οἱ πιέσεις ποὺ ἀσκούσαν οἱ Μεγάλες Δυνάμεις στὴν ὀθωμανικὴ κυβέρνηση εἶχαν ὑποχρεώσει τὴν τελευταία ν' ἀναλάβῃ προσπάθειες γιὰ τὴ μεταρρύθμιση καὶ ἀνανέωση τοῦ διοικητικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ μηχανισμοῦ τῆς χώρας. Οἱ μεταρρυθμιστικὲς αὐτὲς προσπάθειες, ποὺ εἶναι γνωστὲς μετὸ ὄνομα Τανζιμάτ, ἀρχισαν κυρίως μετὴ δημοσίευση τοῦ αυτοκρατορικοῦ Διατάγματος (Χάττι Χουμαγιούν) τοῦ Γκιουλχανέ τὸ 1839. Οἱ προσπάθειες ἀνανεώθηκαν μετὰ ἕνα νέο βασικὸ διάταγμα, τὸ Χάττι σερίφ τοῦ 1856. Μετὸ διάταγμα αὐτὸ ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνηση ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμία τῆς νὰ προβῆ σὲ σημαντικὲς κοινωνικὲς μεταρρυθμίσεις μέσα στὸ κράτος. Εἰδικὰ τὸ τελευταῖο διάταγμα ὑποσχόταν τὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία καὶ τὴν προστασία τῶν θρησκευτικῶν προνομίων τῶν μὴ μουσουλμάνων ὑπηκόων τῆς αυτοκρατορίας. Καθόριζε ἀκόμη ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιοῦνται στὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἐκφράσεις, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ προσβάλουν κατὰ ὅποιονδήποτε τρόπο τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦς. Ἐποφελοῦμενοι, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τὴν κατάσταση αὐτὴ οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῶν Γενιτσῶν ζήτησαν ἀμέσως νὰ τοὺς χορηγηθῆ ἡ ἄδεια νὰ ἀνεγείρουν τὴν ἐκκλησία ποὺ ἐπιθυμοῦσαν ἀπὸ

1. Γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τῶν Γιουρούκων στὴ Μακεδονία καὶ Θεσσαλία βλ. M. Ta y y i b G ö k b i l g i n, Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-i Fâtihan, Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlarından No. 748, Istanbul 1957, σ. 13, 75. Ἐπίσης Ἄ π. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Α', σ. 218 - 219 καὶ 220, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

2. M. T. G ö k b i l g i n, ἔ.ἀ., σ. 256 κ.ἑ.

3. Ὁ γνωστός Τούρκος ταξιδιώτης τοῦ 17ου αἰῶνα καὶ συγγραφέας τοῦ «Ὀδοιπορικοῦ» (Seyahatname) Ἐ β λ ι γ ι ἄ Τ σ ε λ ε μ π ῆ, περιγράφοντας με λεπτομέρειες τὰ Γενιτσά, (τ. 8ος, Κωνσταντινούπολις 1928, σ. 170-176) δὲν ἀναφέρει τὴν ὑπαρξὴ ἐκκλησίας, ἐνῶ δὲν παραλείπει ποτὲ νὰ σημειώσῃ σ' ἄλλες πόλεις τὸν ἀριθμὸ τουλάχιστο τῶν ἐκκλησιῶν τους.

πολὸν καιρό. Δὲν γνωρίζουμε ἂν καὶ σὲ παλιότερη ἐποχὴ εἶχαν ζητήσει παρόμοια ἄδεια, ποὺ δὲν τοὺς δόθηκε. Εἶναι ὅμως πολὺ πιθανό.

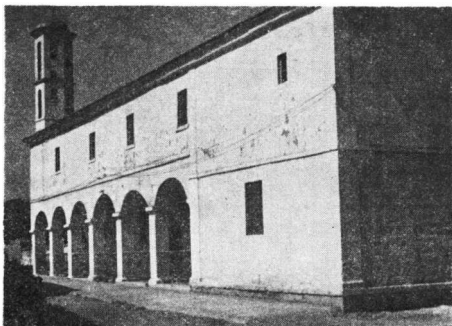
Τὸ φερμάνι ποὺ παραχωροῦσε τὴν ἄδεια τῆς ανέγερσεως τοῦ ναοῦ θὰ πρέπει, ὅπως ἦταν συνήθεια, νὰ παραδόθηκε στὰ χέρια ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερομένους (σώζεται ἀκόμη ἡ θήκη ἀπὸ κόκκινο δέρμα, ὅπου ἦταν τοποθετημένο). Ἀντίγραφό του θὰ ὑπάρχει ἀσφαλῶς στὸ σχετικὸ «τεφετέρν» ποὺ κρατοῦσαν στὸ Αὐτοκρατορικὸ Ντιβάνι¹. Ἀκόμα, γιὰ νὰ καταστή ἔγκυρη μιὰ παρόμοια διαταγὴ, θὰ ἔπρεπε νὰ καταχωρηθῆ καὶ στὸ σχετικὸ κώδικα («sicil») τοῦ καδὴ τοῦ τόπου. Τὴν καταχώρηση αὐτὴ δὲν μπορούμε δυστυχῶς νὰ τὴν ἐπιβεβαιώσουμε, γιὰτὶ τὰ τουρκικὰ ἀρχεῖα τῶν Γενιτσῶν καταστράφηκαν κατὰ τὴν εἴσοδο τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων στὴν πόλη τὸ 1912. Παρόμοια καταχώρηση δὲν βρήκα στοὺς κώδικες τοῦ καδὴ τῆς Θεσσαλονίκης. Τὸ οἰκόπεδο πάνω στὸ ὁποῖο κτίσθηκε ἡ ἐκκλησία τὸ παρεχώρησαν ἡ οἰκογένεια Χρήστου Χατζηδημητρίου, καθὼς καὶ ἄλλες ποὺ κατεῖχαν γειτονικὰ οἰκόπεδα, καὶ ἡ ανέγερση τῆς ἐκκλησίας (εἰκ. 3-4) ἄρχισε ἀμέσως μὲ προ-

1. Ὅπως ἔχει ἐξακριβωθῆ, στὸ Ντιβάνι κρατοῦσαν σὲ εἰδικούς κώδικες ἀντίγραφα τῶν φερμανίων, ποὺ ἐκδίδονταν σχετικὰ μὲ τὴν παραχώρηση ἀδείας γιὰ τὴν ανέγερση ἢ ἐπισκευὴ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν σχολειῶν τῶν χριστιανῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἀποστολῶν. Στὰ ἀρχεῖα τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ντιβανίου (Divan -i Hümayun), ποὺ σήμερα φυλάσσονται στὸ ἀρχεῖο τοῦ Τουρκικοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως (Başvekalet Arşivi), οἱ κώδικες μὲ ἀριθμὸ 1 MHD καὶ ἀριθμὸ σειρᾶς 1-7 περιέχουν ἔγγραφα τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἀπὸ τὸ 1869 ὡς τὸ 1921. Τὰ προγενέστερα ἔγγραφα εἶναι καταχωρημένα στοὺς κώδικες ποὺ εἶναι γνωστοὶ μὲ τὸ ὄνομα Mühimme defterleri (κώδικες τῶν σπουδαίων ζητημάτων). Σ' αὐτοὺς καταχωροῦνταν τὰ ἀντίγραφα τῶν φερμανίων ποὺ ἐκδίδονταν γιὰ κάθε εἴδους ὑπόθεση τοῦ κράτους. Ὑπάρχουν 263 τέτοιοι κώδικες τῶν ἐτῶν 1553 ὡς 1869. Ὑπάρχουν ἀκόμη σὲ δύο τόμους εὐρετήρια τῶν φερμανίων γιὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ σχολικὰ ζητήματα ἀπὸ τὸ 1713 καὶ μετὰ. Στὰ εὐρετήρια αὐτὰ τὰ ζητήματα εἶναι καταχωρημένα κατὰ περιοχὲς· ἀνάμεσα σ' αὐτὲς εἶναι καὶ οἱ περιοχὲς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους (Cezayir-i Bahr-i Şefid), τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Μοναστηρίου. Στὸ ἴδιο Başvekalet Arşivi ἀπόκεινται καὶ οἱ κώδικες τοῦ «Γραφείου Ἐπισκόπων» (Piskopos Halifeliği Kalemi) τῆς «Διευθύνσεως Οἰκονομικῶν Διαταγῶν» (Evamir-i maliye Kalemi) τοῦ Ὀθωμανικοῦ «Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν» (Bâb-i Desteri). Οἱ κώδικες αὐτοὶ μὲ στοιχεῖα KPT 2539-2541/33 περιέχουν ἀντίγραφα φερμανίων τῶν ἐτῶν 1641-1837. Τὰ μεταγενέστερα φερμάνια εἶναι καταχωρημένα στοὺς κώδικες τοῦ Divan-i Hümayun. (Γιὰ τὸ περιεχόμενο γενικὰ τῶν ἀρχείων τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως βλ. Midhat Sertoğlu, Muhteva Bakımından Başvekalet Arşivi (Τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν περιεχομένων του), Ἄγκυρα 1955, Ἐκδόσεις τῆς Σχολῆς Γλώσσης καὶ Ἱστορικῆς Γεωγραφίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἄγκυρας, ἀρ. 103. Βλ. ἐπίσης Ö. L. Barkan, ἄρθρο Daftar-i Khakani, The Encyclopaedia of Islam, ἐκδ. Β', τ. β', σ. 81-83. Ἐπίσης βλ. B. Lewis, Notes and Documents from the Turkish Archives, Jerusalem 1952, Oriental Notes and Studies, published by the Israel Oriental Society, ἀρ. 3.

σωπική προσφορά όλων τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς πόλης¹. Ταυτόχρονα κτίσθηκε καὶ διώροφο σχολεῖο κοντὰ στὴν ἐκκλησία². Ἐκεῖ κοντὰ ἀκόμη ὑπῆρχε καὶ εὐρύχωρο κτήριο (εἰκ. 5), ποὺ χρησίμευε γιὰ ἔδρα τοῦ Μητροπολίτη κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς του στὰ Γεντισιά. Τὰ ἔξοδα ὁμῶς

Εἰκ. 3. Ἡ εἴσοδος τῆς ἐκκλησίας.

Εἰκ. 4. Ἡ νότια πλευρὰ τῆς ἐκκλησίας.

1. Οἱ διαστάσεις τῆς ἐκκλησίας εἶναι λίγο μεγαλύτερες ἀπὸ αὐτὲς ποὺ σημειώνονται στὸ φερμάνι. Εἶναι $23 \times 30,80$ μέτρα.

2. Τὸ σχολεῖο κήκε τὸ 1888 καὶ ξανακτίσθηκε λίγο ἄργότερα.

τῆς κατασκευῆς ὄλων αὐτῶν ἦταν, φαίνεται, ἀνώτερα τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τῶν κατοίκων καί ἡ ἀποπεράτωσή τους πιθανόν νά ἐγινε μέ τή χρηματική συνδρομή τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτη Σίμωνος Γεωργίου Σίνα¹.

Πότε ἀκριβῶς τελείωσε ἡ οἰκοδόμηση καί πότε ἐγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ

Εἰκ. 5. Τὸ μητροπολιτικὸ κτήριο ὅπως εἶναι σήμερα.

ναοῦ δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστό. Ὁ Χατζηκυριακοῦ² γράφει ὅτι ἡ ἐκκλησία, «μεγάλη καὶ εὐρύχωρη» κτίσθηκε τὸ 1867 μαζί με τὸ σχολεῖο, πού ἦταν πέτρινο καὶ χωρισμένο σὲ δύο τμήματα, ἀρρένων καὶ θηλέων. Ἴσως τῆ χρονιά ἐκείνη νά ἐγιναν τὰ ἐγκαίνια. Στὰ ἀρχεῖα ἀκόμη τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει ἓνας μεταγενέστερος κώδικας με τὸν τίτλο «Ἐκκλησιαστικὸν Κτηματολόγιον». Σ' αὐτὸν εἶναι σημειωμένες οἱ ἐκκλησίες καὶ τὰ σχολεῖα τῶν Γενιτσῶν καὶ τῶν

1. Βλ. Ζώτου Μολοσσοῦ, Δρομολόγιον τῆς Ἑλλ. Χερσονήσου. τεῦχος, 5. Μακεδονία καὶ Σερβία, Ἀθήνα 1887 (Ἡπειρωτικὰ Μακεδονικὰ Μελέται, τ. Δ'), σ. 275. «Ὁ Σίνας ἔκτισε μίαν λαμπρὰν ἐκκλησίαν, δύο σχολεῖα δημοτικά ἀρρένων καὶ θηλέων καὶ ἐν ἑλληνικὸν δι' ἀμφοτέρα διατηρούμενα δαπάναις τοῦ Σίνα προικισθέντων. Ἀσφαλῶς ὁ Ζῶτος Μολοσσὸς ὑπερβάλλει τῆ γενναιοδωρία τοῦ Σίνα. Ἡ μέχρι αὐτοθυσίας προφορά τῶν Ἑλλήνων, ἀκόμη καὶ τῶν πιὸ φτωχῶν, γιὰ παρόμοια ἰδρύματα εἶναι γνωστή. Ἀλλωστε στὸ «Ἐκκλησιαστικὸν Κτηματολόγιον» τῆς Ἐκκλησίας, πού ἀναφέρεται παρακάτω, δὲν σημειώνεται ὁ Σίνας ὡς δωρητῆς ἢ εὐεργέτης, οὔτε ὑπάρχει καμιά τέτοια παράδοση στοὺς κατοίκους τῆς πόλης.

2. Γ. Χατζηκυριακοῦ, Σκέψεις καὶ ἐντυπώσεις ἐκ περιοδείας ἀνά τὴν Μακεδονίαν (1905-1906). Δευτέρα Ἐκδόσις, ΕΜΣ, ΙΜΧΑ ἀρ. 58, Θεσσαλονίκη 1962, σ. 20 κ.έ.

χωριῶν τῆς περιφέρειας τους πού ἀνήκαν στὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησία καὶ παραμένουν πιστὰ ἢ ἔχουν ἀκολουθήσει τὸ σχίσμα¹. Ὁ κώδικας μᾶς δίνει καὶ τὰ σύνορα τῆς ἐκκλησίας. Πρὸς βορρᾶν βρίσκεται ἡ οἰκία Βασιλείου Κιρίτς, πρὸς Νότον ἡ οἰκία Μποσκαίων, πρὸς Ἄνατολὰς δρόμος καὶ πρὸς Δυσμᾶς ἡ οἰκία Κοῦσε-Κόλτσε Στουγιάν καὶ Γεωργίου Δῆμτσε. Οἱ δύο τελευταῖες οἰκογενεὶες εἶναι ἀνάμεσα σ' αὐτὲς πού πρόσφεραν δωρεὰν μέρος τοῦ οἴκου πού γιὰ τὴν ἀνάγερση τῆς ἐκκλησίας. Ὡς τρόπο προελεύσεως τῆς ἐκκλησίας ἀναφέρει ὅτι κτίσθηκε «διὰ συνδρομῶν τῶν Ἑλληνοορθοδόξων». Σημειώνεται ἀκόμη ὅτι ὁ τίτλος ἰδιοκτησίας τοῦ ναοῦ εἶναι «αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον» καὶ ὅτι ὁ τίτλος αὐτὸς ἔχει ἐκδοθῆ «ἐπ' ὀνόματι τοῦ Πατριαρχείου». Τέλος στὴ στήλη τῶν παρατηρήσεων σημειώνεται ὅτι ἡ «ἐκκλησία ἀπὸ τῆς ἀνεγέρσεώς της καὶ μέχρι σήμερον λειτουργεῖ ἑλληνιστί». Δὲν μποροῦμε φυσικὰ νὰ παραδεχθῶμε ὅτι ἡ χρονολογία 1852 πού ἀναφέρει εἶναι σωστὴ, μιά πού τὸ φερμάνι πού δίνει τὴν ἄδεια ἀνεγέρσεώς της ἔχει ἐκδοθῆ στὰ τέλη τοῦ 1858². Πάντως οἱ εἰκόνες πού ὑπάρχουν στὸ ναὸ χρονολογούνται κυρίως ἀπὸ τὸ 1860 καὶ ἔπειτα. Ὑπάρχουν καὶ μερικὲς μὲ χρονολογία 1846, ἀλλὰ αὐτὲς θὰ πρέπη νὰ ἔχουν μεταφερθῆ ἀπὸ ἄλλες ἐκκλησίες.

Ἐδῶ θὰ πρέπη νὰ προσθέσουμε καὶ τὰ ὅσα μοῦ ἀνέφεραν κάτοικοι τῶν Γενιτσῶν γιὰ τὴν ἀνάγερση τοῦ καμπαναριοῦ, πού εἶναι μεταγενέστερο κτίσμα: «Ὅταν ἐπίτροπος τοῦ μητροπολίτη Βοδενῶν ἦταν ὁ ἐπίσκοπος «Λίτης» Ἀλέξανδρος³, συναντήθηκε στὰ Γενιτσά μὲ τὸ διοικητὴ (Καϊμακάμη), πού

1. Ἀπὸ σημείωση στὴ σελίδα ὅπου ἀναγράφεται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὸ χωριὸ Ράμελ συμπεραίνουμε ὅτι τὸ κτηματολόγιο αὐτό, πού δὲν εἶναι χρονολογημένο, πρέπει νὰ καταρτίσθηκε μετὰ τὸ 1908. Ἐκεῖ σημειώνεται ὅτι ἡ ἐκκλησία αὕτη «ἐκτίσθη συνδρομῇ τῶν ἑλληνοορθοδόξων ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, αἰτίνες (sic) τὸ 1906 ἐπανελθόντες εἰς τὰ πάτρια ἐλειτούργουν ἑλληνιστί ἐπὶ δύο ἔτη, ὅποτε καὶ πάλιν συνεπέα πωρολήσεως τοῦ χωρίου ὑπὸ τῶν κοιμητηζήδων προσεχώρησαν εἰς τὸ σχίσμα».

2. Τὸ Κτηματολόγιο ἀναγράφει ἀκόμα ὅτι στὴν ἴδια ἐνορία ὑπάρχει ἓνα οὐλοῖο πού κτίσθηκε «διὰ συνδρομῶν τῶν ἑλληνοορθοδόξων» καὶ παραμένει ἑλληνικό. Ἀναγράφεται ἀκόμα ὅτι καὶ τὸ κτήριο τῆς Μητροπόλεως κτίσθηκε «διὰ συνδρομῶν τῶν Ἑλληνοορθοδόξων», ὁ κτηματικὸς φόρος πού πληρώνει ἀνέρχεται σὲ 107 γρόσια καὶ ἡ ἀπόδειξη πληρωμῆς ἐκδίδεται ἐπ' ὀνόματι τῶν κατὰ καιροὺς ἐπιτρόπων τῆς ἐκκλησίας. Τέλος στὸν ἴδιο κώδικα οἰμειώνονται τὰ διάφορα κτήματα πού ἀποτελοῦσαν περιουσία τῆς ἐκκλησίας, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὅποια προέρχονται ἀπὸ δωρεὰς διαφόρων οἰκογενειῶν. Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ μνεῖα τοῦ κισλά, τῆς χειμερινῆς δηλαδὴ βοσκήσ «παρὰ τὴν πόλιν τῶν Γενιτσῶν». Περιέργη εἶναι ἡ σημείωση ὅτι ἡ βοσκή αὕτη, πού ἀπλώνεται ἀπὸ τὴν πόλη ὡς τὸ χωριὸ «Πηλουρίκιον», τὸ χειμερινὸ Πηλογήρι, «ἔδωρήθη ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ Γενιτσῶν».

3. Ὁ ἐπίσκοπος «Λίτης» Ἀλέξανδρος χρημάτισε ἐπίτροπος τοῦ μητροπολίτη Βοδενῶν Ἰεροθέου (1875-1896) ἀπὸ τὸ 1879 ὡς τὸ 1893, ὅπως ἐξάγεται ἀπὸ τοὺς κώδικες τῆς Μητροπόλεως. Ἡ ἐπισκοπὴ Λίτης καὶ Ρενδίνης υπαγόταν στὴ μητρόπολη Θεσσαλονίκης.

ἦταν παλιὸς φίλος του· ἀμέσως τοῦ ζήτησε γιὰ χάριη τὴν ἄδεια νὰ κτισθῆ τὸ καμπαναριό. Αὐτὸς τοῦ τὴν παραχώρησε πρόθυμα καὶ ἡ καμπάνα παραγγέλθηκε στὴν Ὁδησσό. Στὴν ἐγκατάστασή της ὅμως ἀντιτάχθηκαν μ' ὅλες τους τὶς δυνάμεις οἱ ντόπιοι Τοῦρκοι ἀπειλώνοντας ὅτι θὰ τὴν ἐμποδίσουν καὶ μετὰ τὰ ὅπλα ἀκόμη. Τελικὰ τὸ ἐγκαίνια ἐγιναν γύρω στὸ 1880 μετὴ τὴν προστασία τοῦ τουρκικοῦ συντάγματος πυροβολικοῦ, ποῦ ἔδρα του εἶχε τὰ Γεντισά.

Ἡ ἐκκλησία διατηρεῖται σὲ καλὴ κατάσταση καὶ ἐκτός ἀπὸ ἐπικονιάσεις δὲν ἔχει ὑποστῆ ἄλλη μεταβολή. Τελευταῖα μόνο ἀντικαταστάθηκε τὸ τέμπλο ποῦ ἦταν ξυλόγλυπτο, παρόμοιο μετὴ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στὴ Θεσσαλονίκη.

Εἶναι ἀναμφισβήτητη ἡ ἀκτινοβολία ποῦ εἶχαν τὰ ἱδρύματα αὐτὰ καθὼς καὶ ὁ ρόλος ποῦ ἐπαιζαν στὴν τόνωση τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν κατοίκων τῆς πόλης¹. Δυστυχῶς δὲν σώζονται τὰ βιβλία καὶ οἱ κώδικες τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σχολείων, ποῦ θὰ μᾶς ἔδιναν πολὺτιμες πληροφορίες γιὰ τὴ δράση τους. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνα ἡ σλαβικὴ προπαγάνδα ἄρχισε νὰ δρᾷ καὶ στὴν περιοχὴ αὐτή. Καὶ πρῶτοι οἱ Σέρβοι ἱδρυσαν σχολεῖο μέσα στὴν πόλη. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ δὲν παρουσίασε ἐπιτυχία καὶ ἡ σχολὴ ἐκλείσει. Τὸ 1902 ἱδρύθηκε βουλγαρικὸ σχολεῖο καὶ ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα ἄρχισε μετὰ ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα. Βουλγαρικὴ ἐκκλησία στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου κτίσθηκε μόνο τὸ 1908 μετὰ 1909. Ἐπίσης ἡ καθολικὴ προπαγάνδα ἔκτισε δική της ἐκκλησία τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου. Οἱ προσπάθειες ὅμως αὐτὲς ὄχι μόνον δὲν ἀμαυρώνουν, ἀλλὰ ἀντίθετα τονίζουν ἀκόμη περισσότερο τὴν παρουσία τοῦ ἐλληνικῆς συνειδήσεως πληθυσμοῦ τῶν Γεντισῶν.

Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Μακεδονίας

ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

1. Γιὰ τὴν ἐλληνικὴ κοινότητα ὁ Γ. Χατζηκυριακοῦ, ἑ.ἀ., σ. 21, γράφει: «Ἡ ἡμετέρα κοινότης περιλαμβάνει κυμαίνονμενον πληθυσμὸν ἐκ 500-600 οἰκογενειῶν, λαλουσῶν τὸ γνωστὸν Σλαυόηχον γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὃν πολλοὶ μετέστησαν εἰς τὸ Βουλγαρικὸν οὐχίμα δόλω καὶ βία τῆς Βουλγαρικῆς ἐταιρείας. Πολλοὶ τούτων κατ' ἐπανάληψιν ἀπεσχίσθησαν καὶ πάλιν μετανοήσασαι ἐπανήλθον εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν. Περί τὰς 150 - 200 μόνον διεκρίθησαν ἐπὶ ἀναλλοιώτῳ πίστει καὶ ἀφοσιώσει εἰς τὴν πατρῶαν θρησκείαν, αἱ ὁποῖαι εἶναι καὶ αἱ μᾶλλον διακρινόμεναι ἐπὶ εὐπορίᾳ καὶ μορφώσει». Σὲ κώδικα τοῦ 1881 τῆς Μητροπόλεως Βοδενῶν σημειώνεται ὅτι ἡ πόλη τῶν Γεντισῶν ἔχει 300 «οτεφανα», οἰκογένειες δηλαδὴ, πιστὲς στὴν ὀρθοδοξία.

RÉSUMÉ

Basil Dimitriadis, Un firman pour la construction de la première église de Yenitsa.

Le firman qui est publié ici est daté de 1858 et donne la permission aux Grecs habitants de Yenitsa (Vardar Yenicesi) de faire construire une église. Le firman est donné après demande du Patriarche de Constantinople et stipule les formes et mesures de l'église. Il donne l'ordre que cette église soit élevée sur un terrain qui appartient exclusivement aux Grecs et non à des personnes d'autres nationalités. C'est à cause du fanatisme religieux des descendants des «Gazis» que Yenitsa a manqué d'église jusqu'à cette époque. Ceux-ci étaient des guerriers musulmans qui s'étaient installés à Yenitsa à la suite du fameux Gazi Evrénos Bey, chef guerrier du Sultan Murat 1er. La ville était un centre religieux où se trouvait le tombeau de Gazi Evrénos Bey, ainsi que les monuments religieux et autres œuvres d'utilité publique, dont lui-même et ses fils étaient les fondateurs. Les Grecs chrétiens habitants de Yenitsa ont profité des réformes sociales apportées par la période de Tanzimat à l'Empire Ottoman au milieu du XIXe siècle, pour demander le permis de construire leur première église. En même temps ils furent construire l'école. La date de la fin des travaux de ces deux bâtiments n'est pas connue. Plus tard fut construit le clocher; ensuite, quand la propagande slave commence son œuvre en cette ville, fut créée, d'abord une école serbe, puis une école bulgare et c'est seulement au début du XXe siècle que fut construite l'église bulgare et l'église catholique.